

läsbarhetens skull. Jag skulle därtill ha önskat en tydligare disposition och progression där kunskapen ackumuleras och läsaren blir hjälpt genom återkopplingar till tidigare resonemang. Därtill innehåller texten en del analytiska otydligheter vilka hade kunnat klargöras med en mer artikulerad relation mellan teori och empiri. Min främsta invändning handlar dock om studiens dubbla syften och nivåer, eller det som Hillén själv beskriver som hennes etiska dilemma, vilket skapar svårigheter för läsaren att följa den röda tråden. Vad står egentligen i fokus för avhandlingen; barnens forskning eller Hilléns analys av forskningsprocessen? Hillén skriver att "Det [sic] ganska likriktade uppfattningen om vad kunskap är och hur resultat kan mätas fick mig utifrån fundera på om barns kompetens verkligen räcker till för delaktighet i den här typen av studier men under forskningens gång insåg jag att sådana tvivel snarare handlade om att jag utgick från en vuxen norm när jag bedömde deras förmåga, och inte från barnens kompetenser" (s. 155). Men trots detta så valde Hillén i slutänden att inte låta dessa kompetenser få någon större plats i avhandlingen. I förhållande till avhandlingens syfte är detta i och för sig inget problem eftersom resultatet kan sägas svara på vad som händer när barn involveras som medforskare – det är detta som händer. Problemet är emellertid att avhandlingens titel, rättviseteoretiska ambition och dess slutord postulerar att en hög nivå av barns "medforskeri" är att föredra, vilket gör att jag som läsare lämnas med en känsla av att jag just tagit del av ett misslyckat forskningsprojekt. Det blir som om det i teorin borde gå att genomföra en forskningsstudie med barn som kompetenta medforskare, men att praktiken visar att det inte fungerar.

Dessa invändningar till trots kommer Hilléns avhandling med stor sannolikhet att utgöra en god utgångspunkt för framtida forskning med barn och även för forskare som vill utforska deltagande i forskning i en mer allmän bemärkelse. Därtill är den ett mycket välkommet bidrag till etnologisk forskning om barn och till en mer elaborerad metoddiskussion inom etnologin.

Helena Hörnfeldt, Stockholm

Karin Carlsson: *Den tillfälliga husmodern. Hemvårdarinnekåren i Sverige 1940–1960*. Nordic Academic Press, Lund 2013. 240 s., ill. ISBN 978-91-87351-38-9.

På 1930-talet var nativiteten i Sverige bland de lägsta i Europa. Bristen på hembiträden uppfattades som en av orsakerna till det låga födelse-talet. Befolkningskommissionen arbetade för att lösa problemet genom att göra utredningar som på olika sätt placerade familjen i centrum, allt i enlighet med rådande genusdiskurs med modern som familjens frontfigur. De satsningar som gjordes för att lösa problemet med den låga nativiteten var, förutom reformer kring mödra- och barnavård och förbättring av bostädernas standard, en ökad tillgång till kompetent hemhjälp. Enligt Karin Carlsson var det huvudsakliga problemet bristen på kompetent huslig arbetskraft trots att frågan skrevs in i en befolkningspolitisk kontext. Husmodern behövde avlastning i sin tunga arbetsbörda och hjälp då hon var sjuk. Även husmödrars bristande kompetens uppfattades som problematisk. Som en lösning på alla dessa problem introducerades en kvinnlig yrkeskår, hemvårdarinna. Avhandlingen handlar om hemvårdarinnaernas synnerligen korta historia: från 1940- till 1960-tal. På så sätt är titeln på boken underfundig, dels var det fråga om hemvårdarinnor som tillfälligt tog på sig rollen som husmodern i hemmet, dels verkade de historiskt sett endast tillfälligt.

Med utgångspunkt i begreppen välfärd, hemarbete och omsorg diskuterar författaren hemvårdarinnekårens historia och hur den övergick till att bli social hemhjälp. Hennes utgångspunkt är intressant, nämligen att studera avlönat hem- och omsorgsarbete och statens relation till det. Hon konstaterar som så många andra (t.ex. Margareta Gisselberg 1985. *Att stå vid spisen och föda barn* och Laura Harmaja 1928. *Husmoderns ekonomiska gärning*) gjort, att hushållsarbete osynliggjorts i både statistik och nationalekonomi. Detta osynliggörande anser jag vara intressant och författaren kunde ha problematiserat detta ytterligare. Däremot diskuteras förändringar

över tid gällande de privata hushållens hem- och omsorgsarbete på ett förtjänstfullt sätt.

Syftet med avhandlingen är att studera den sociala hemhjälpen som välfärdsinstitution, orsakerna till att den etablerades och dess utveckling. Det är fråga om hur de statliga visionerna omsattes i praktik och om professionaliseringen av detta omsorgsarbete som en politisk fråga. På ett övergripande plan önskar hon få svar på frågan om detta omsorgsarbete är ett ”riktigt” arbete. Både frågan om professionaliseringen av såväl husmödrar som hemvårdarinnor och om omsorgsarbete är ett riktigt arbete är intressanta frågor. Författaren ställer frågorna i relation till de visioner som staten (Socialstyrelsen) hade i frågan och den praktik som hemvårdarinnorna ställdes inför på kollektiv kommunal nivå. Hennes material består av Socialstyrelsens handlingar som är avsedda att belysa statens visioner i frågan och Svenska hemvårdarinnoförbundets arkiv som tillsammans med Socialstyrelsens statistik belyser hemvårdarinnornas praktik. Det teoretiska begrepp som författaren använder är genusdiskurs, dvs. dominerande föreställningar kopplade till kön, något som förändras över tid och är kontextspecifikt. Någon egentlig metodologisk diskussion för författaren inte. Jag hade också önskat en utförligare diskussion kring hur arbete kan definieras och vad ett ”riktigt” arbete är. Även en mer utvidgad diskussion om professionalisering i relation till genus kunde ha ingått.

Avhandlingen är klar i sin uppbyggnad och pedagogiskt upplagd. Varje kapitel utgår från ett antal centrala frågor. Själva avhandlingstexten är lättläst och flytande. Ett stort antal slutnoter ger fördjupning för den som är intresserad. På så sätt riktar sig boken dels till en bredare allmänhet, dels till forskare inom området. Författaren presenterar ämnet både tematiskt och kronologiskt. Avhandlingen inleds med riksdagens beslut år 1943 om statligt stöd till social hemhjälpsverksamhet och slutar på 1960-talet då bidraget drogs in. 1956 innebar ett fokusskifte då kommunerna tilldelades det primära ansvaret för äldreomsorgen. Hemvårdarinnorna kom att arbeta sida vid sida med hemsamariterna, men gränserna gällande arbetsuppgifter och

kompetens var otydliga. Ur ett professionaliseringsteoretiskt perspektiv var detta problematiskt eftersom hemvårdarinnornas yrkesroll inte var entydig. En förändrad genusdiskurs tvingade hemvårdarinnorna att finna nya roller. Då hemhjälpen introducerades låg föreställningen om kvinnans plats i hemmet för ett fungerande familjeliv – hemhjälpen speglade då ett ”husmorsideal”. Efter hand som kvinnorna alltmer kom ut i arbetslivet började samhället se på alternativa, kollektiva lösningar. Precis som hemmafrun var ett uttryck för en tillbaka-till-familjen-politik och en genusdiskurs som placerade modern i fokus, hade hemvårdarinnorna en kort glanstid. Genom hemvårdarinnorna skulle husligt arbete få högre status och det traditionellt kvinnliga professionaliseras. Hemhjälpen kunde också betraktas ur ett folkhälsoperspektiv och förmedla information om god hygien, hälsa och kosthållning för att genom denna förebild inspirera till ett gott moderskap. Hemvårdarinnorna kom dock med tiden att konkurreras ut av billigare och utbildad arbetskraft.

Avhandlingen är en intressant punktstudie, men skulle eventuellt ha varit betjänt av ett större tvärvetenskapligt grepp. Jag menar att författaren ytterligare kunde ha fokuserat på arbetssociologi, men även tagit upp hemvårdarinnornas egna erfarenheter i form av levnadsberättelser. Författaren studerar hemvårdarinnorna ur ett statligt och kommunalt ovanifrånperspektiv, men också ur ett underifrånperspektiv genom att se på hemvårdarinnornas yrkesidentitet. Här tar hon upp bland annat frågor om rekryteringsproblem, svagt fackligt engagemang och lönefrågor. Ett inifrånperspektiv utifrån erfarenheter skulle ha breddat synen på yrkeskåren. Samtidigt är det förstäligt och bra att ha en klar avgränsning i en avhandling. Karin Carlsson avslutar avhandlingen genom att konstatera att diskussionen om det avlönade husliga arbetet inte på något sätt är avslutad. I stället tar den sig nya former, som i dag i form av skattesubventioner av husligt arbete, som hon menar signalerar att vi inte förväntas vilja betala fullt pris för det.

Lena Marander-Eklund, Åbo